

Agenda – Y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol

Lleoliad:	I gael rhagor o wybodaeth cysylltwch a:
Cyfarfod Hybrid	Rhys Morgan
Ystafell Pwyllgor 3	Clerc y Pwyllgor
Dyddiad: Dydd Llun, 27 Mehefin 2022	0300 200 6565
Amser: 12.00	SeneddCydraddoldeb@senedd.cymru

Rhag-gyfarfod preifat a chofrestru (11.30 – 12.00)

- 1 Cyflwyniad, ymddiheuriadau, dirprwyon a datgan buddiannau**
(12:00)
- 2 Ymchwiliad i drais yn erbyn menywod, cam-drin domestig, a thrais rhywiol – menywod mudol: sesiwn dystiolaeth 4**
(12.00–12.45) (Tudalennau 1 – 31)
Dirprwy Brif Gwnstabl Amanda Blakeman, Arweinydd Gweithredol Tasglu
Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (VAWDASV)

EGWYL (12:45–13:25)

- 3 Ymchwiliad i drais yn erbyn menywod, cam-drin domestig, a thrais rhywiol – menywod mudol: Sesiwn dystiolaeth gyda Gweinidogion**
(13.30–14.30) (Tudalennau 32 – 43)
Jane Hutt, y Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol
Eluned Morgan, y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Julie Morgan, y Dirprwy Weinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Alison Plant, y Tîm Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol

Alistair Davey, Dirprwy Gyfarwyddwr Galluogi Gwasanaethau Cymdeithasol
Heather Payne, Uwch Swyddog Meddygol ar gyfer Iechyd Mamau a Phlant.

4 Cynnig o dan Reol Sefydlog 17.42 (iv) ac (ix) i wahardd y cyhoedd o eitemau 5 a 9 ar yr agenda.

5 Ymchwiliad i drais yn erbyn menywod, cam-drin domestig, a thrais rhywiol – menywod mudol: ystyried y dystiolaeth
(14.30–14.45)

EGWYL (14:45–15:00)

6 Y Bil Partneriaeth Gymdeithasol a Chaffael Cyhoeddus (Cymru): sesiwn dystiolaeth un
(15.00–16.00) (Tudalennau 44 – 55)
Richard Tompkins, Cyflogwyr y GIG
Sue Hill, Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr

EGWYL (16:00–16:15)

7 Y Bil Partneriaeth Gymdeithasol a Chaffael Cyhoeddus (Cymru): sesiwn dystiolaeth dau
(16:15–17:00)

Geraint Thomas, Prif Swyddog Cynorthwyol Dros Dro, Gwasanaeth Tân ac Achub De Cymru

Helen Rees, Pennaeth Caffael, Gwasanaeth Tân ac Achub Canolbarth a Gorllewin Cymru

Shân Morris, Prif Swyddog Cynorthwyol, Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd
Cymru

8 Papurau i'w nodi

(17:00)

8.1 Llythyr oddi wrth Ganolfan Materion Rhyngwladol Cymru ynghylch y Bil Partneriaeth Gymdeithasol a Chaffael Cyhoeddus (Cymru)

(Tudalennau 56 – 63)

9 Y Bil Partneriaeth Gymdeithasol a Chaffael Cyhoeddus (Cymru): ystyried y dystiolaeth

(17:00–17:15)

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Yn rhinwedd paragraff(au) vii o Reol Sefydlog 17.42

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Yn rhinwedd paragraff(au) vii o Reol Sefydlog 17.42

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Eitem 3

PAPUR TYSTIOLAETH YSGRIFENEDIG I'R PWYLLGOR CYDRADDOLDEB A CHYFIAWNDER CYMDEITHASOL

Y Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol, Mehefin 2022

Rwy'n croesawu'r cyfle i ddarparu gwybodaeth i gefnogi ymchwiliad y Pwyllgor i *Drais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (VAWDASV): menywod mudol*.

Rwyf wedi mynd i'r afael â phob un o'r meysydd sydd o ddiddordeb i'r Pwyllgor isod ac edrychaf ymlaen at eu trafod ymhellach â'r Pwyllgor ar 27 Mehefin.

Gall fod yn ddefnyddiol, ar ddechrau'r papur tystiolaeth hwn, i amlinellu ymateb dyngarol Llywodraeth Cymru i'r rhyfel yn Wcráin ar wahân.

Yr ymateb dyngarol i'r sefyllfa yn Wcráin

Mae dwy ran i gynllun fisa Cartrefi i Wcráin Llywodraeth y DU: y rhan gyntaf yw llwybr uwch-noddwr Llywodraeth Cymru sy'n golygu y byddwn yn noddi hyd at 1,000 o bobl o Wcráin mewn nifer o Ganolfannau Croeso ledled Cymru. Yr ail ran yw'r cynllun i unigolion lle mae dros 12,000 o gartrefi yng Nghymru wedi gwneud cais i letya unigolyn neu bobl o Wcráin yn eu cartrefi eu hunain.

Mae'r cynllun uwch-noddwr yn darparu llety a gofal a chymorth cofleidiol. Gall pobl aros am hyd at dri mis cyn cael cymorth i ddod o hyd i lety cymdeithasol neu lety rhentu preifat. Mae amrywiaeth o ganllawiau ar gael i awdurdodau lleol a noddwyr sy'n cymryd rhan yn y cynllun i unigolion. Drwy Lywodraeth Cymru ac i awdurdodau lleol yng Nghymru, mae Llywodraeth y DU yn darparu taliad 'diolch' o £350 fesul unigolyn i noddwyr a thaliad croeso o £200 mewn arian parod i bob unigolyn o Wcráin pan fydd yn cyrraedd.

Rydym yn gweithio'n agos gydag awdurdodau lleol, gwasanaethau cyhoeddus eraill a'r trydydd sector yng Nghymru i groesawu a chefnogi pobl sy'n cyrraedd drwy gynllun Cartrefi i Wcráin.

Rydym yn ymwybodol bod amrywiaeth o risgiau yn gysylltiedig â'r ffordd y mae cynllun Cartrefi i Wcráin wedi'i ddylunio. Felly, mae ein canllawiau yn cynnwys cyngor penodol sy'n ymwneud â diogelu plant ac oedolion, caethwasiaeth fodern mewn ymateb i bryderon am VAWDASV a diogelwch ar-lein. Bydd y canllawiau'n cynnwys gwybodaeth am linell gymorth Byw Heb Ofn a hyfforddiant ar sut i adnabod a chefnogi'r rhai sydd wedi cael profiad o VAWDASV. Bydd y canllawiau ar gael i staff Awdurdodau Lleol a noddwyr.

Profiadau menywod mudol o drais a'r graddau y mae normau ac arferion diwylliannol yn cyfrannu at VAWDASV (e.e. anffurfio organau cenedlu benywod, priodas dan orfod, cam-drin ar sail anrhydedd).

Mae dau ddarn o waith ymchwil penodol i Gymru sy'n cyfrannu at y cwestiwn hwn: [Uncharted Territory: Violence Against Migrant, Refugee and Asylum Seeking Women in Wales](#) a Phrosiect SEREDA.

Cyhoeddwyd adroddiad Unchartered Territory yn wreiddiol yn 2013 a chynhaliwyd [Adolygiad Cyflym](#) yn 2021. Roedd yr adroddiad yn edrych ar brofiadau o drais yn erbyn menywod sy'n fudwyr, yn ffoaduriaid ac yn geiswyr lloches yng Nghymru.

Mae swyddogion Llywodraeth Cymru wedi cyfrannu at Brosiect SEREDA sy'n ceisio deall natur a nifer yr achosion o drais rhywiol a thrais ar sail rhywedd a brofir gan ffoaduriaid sydd wedi ffoi rhag gwrthdaro ac sy'n byw mewn gwledydd sy'n cynnig lloches iddynt. Diben yr adroddiad yw amlinellu canfyddiadau cyfweiliadau a gynhaliwyd â goroeswyr a darparwyr gwasanaethau yng Nghymru er mwyn nodi anghenion presennol a'r ddarpariaeth sydd ar gael. [Cyhoeddwyd adroddiad SEREDA penodol i Gymru ar 24 Mai 2022.](#)

Mae adroddiad Unchartered Territory yn crynhoi'r mater hwn fel a ganlyn, 'Research shows that asylum-seeking, migrant and refugee women face higher levels of violence than native-born women due to a variety of factors, such as age, language barriers, vulnerability, isolation, and poverty. Their vulnerability is exacerbated by their immigration status which may limit their entitlements to support and services'.

Ymhlith y mathau o drais a chamdriniaeth a brofwyd gan y rhai a gymerodd ran yn y gwaith ymchwil roedd cam-drin domestig (gan gynnwys trais corfforol, cam-drin seicolegol ac ymddygiad rheolaethol), trais gan bartner, trais rhywiol, trais ar sail 'anrhydedd', priodas dan orfod, anffurfio organau cenhedlu benywod a masnachu.

Mae'r adroddiad yn dyfynnu gwaith ymchwil sy'n nodi, 'Intimate partner violence has been described as the most common form of interpersonal violence against foreign-born women'¹. Mae hefyd yn nodi 'Asylum-seeking and refugee women are highly likely to have experienced forms of gender-based violence prior to their arrival in the UK, of which the most common form is rape'.

Mae Prosiect SEREDA yn nodi bod y mathau o drais rhywiol a thrais ar sail rhywedd a brofir gan y grŵp hwn yn amrywiol iawn ac yn cynnwys 'forced and child marriage, FGM [female genital mutilation] or threats of FGM directed at female children, rape within country of origin by individuals or groups, witnessing sexual assault, SGBV [sexual and gender based violence] in transit, pregnancy by rape, death threats associated with sexual identity, sex trafficking and abuse directed at a woman who gave birth to a disabled child. Two men recounted stories of trafficking and modern slavery and one had been subject to a forced marriage to an older woman when he was a child. One man had to flee his country of origin because he had refused to allow his daughters to be cut'.

O ran maint y broblem, mae adroddiad SEREDA yn nodi 'the exact proportion of forced migrants reporting experiences of SGBV remains unknown although it

¹ Raj, A. a Silverman, J. G. 2003. Immigrant South Asian Women at Greater Risk for Injury from Intimate Partner Violence. American Journal of Public Health 93(3), tud. 435- 437.

generally exceeds 50% of all women and with under-reporting the norm². Mae adolygiad cyflym Unchartered Territory yn nodi mai ychydig iawn o ddata a geir ar gyffredinrwydd VAWDASV a brofir gan fudwyr, ffoaduriaid a cheiswyr lloches ac mai un o'r rhesymau dros hyn yw 'asking about immigration status may actually be a barrier for women and girls accessing the support they need'.

Mae'r gwaith ymchwil felly yn dangos bod menywod mudol yn profi ac yn destun amrywiaeth eang o drais a chamdriniaeth ar sail rhywedd. Mae Deddf Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (VAWDASV) (Cymru) 2015 yn cydnabod ac yn sicrhau bod camau ataliol ar waith a bod dioddefwyr a goroeswyr pob math o gamdriniaeth a thrais ar sail rhywedd yn cael eu diogelu ac yn cael cymorth. Mae'r dull eang hwn yn sicrhau bod pob dioddefwr a goroeswr yn cael ei gydnabod, a'i ddiogelu a'i gefnogi yn unol â gofynion y Ddeddf.

Yn ddiweddar, mae Llywodraeth Cymru wedi diwygio ei [Strategaeth Genedlaethol ar drais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol](#) ochr yn ochr â grŵp o sefydliadau partner allweddol gan gynnwys yr heddlu, y sector arbenigol a goroeswyr. Mae'r strategaeth yn cydnabod nad yw effaith VAWDASV yn unfurf a'i fod yn effeithio ar bobl wahanol mewn ffyrdd gwahanol, felly bydd deall effaith VAWDASV ar gydraddoldeb ar sail groestoriadol yn hanfodol er mwyn inni fynd i'r afael â'r broblem i bawb yng Nghymru.

Gall gwahaniaethau diwylliannol effeithio ar faterion fel cam-drin a thrais ar sail 'anrhydedd'. Mae Llywodraeth Cymru yn cyd-gadeirio'r Grŵp Arwain ar Drais ar Sail Anrhydedd gyda BAWSO a Gwasanaeth Erlyn y Goron. Nod y grŵp yw rhoi cyfeiriad strategol ar gyfer cyflwyno mesurau i fynd i'r afael ag anffurfio organau cenhedlu benywod, priodas dan orfod a mathau eraill o niwed diwylliannol. Gwnaeth Llywodraeth Cymru hefyd gefnogi Clinig Llesiant Menywod arbenigol cyntaf Cymru, a agorodd ym mis Mai 2019.

Mae profion gwryfyddod a hymenoplasti yn weithredoedd o drais yn erbyn menywod a merched ac ni ellir eu cyfiawnhau fel gweithdrefnau clinigol. Mae'r Senedd wedi rhoi ei chydysniad i Lywodraeth y DU ddeddfu ar ei rhan a gwneud profion gwryfyddod a hymenoplasti yn drosedd yng Nghymru fel rhan o Ddeddf Lechyd a Gofal 2022. Rwy'n falch y caiff yr arferion camdriniol a thrawmatig hyn eu troseddoli, gan sicrhau bod mwy o ddiogelwch i fenywod a merched.

Mae Llywodraeth Cymru yn cadeirio Grŵp Arwain Atal Caethwasiaeth Cymru, sy'n dwyn ynghyd sefydliadau er mwyn atal caethwasiaeth fodern, cefnogi goroeswyr a mynd i'r afael â chamfanteisio mewn cadwyni cyflenwi. Ymhlith aelodau Grŵp Arwain Atal Caethwasiaeth Cymru mae sefydliadau trydydd sector sy'n cefnogi menywod sy'n geiswyr lloches a dioddefwyr VAWDASV, fel BAWSO a Llwybrau Newydd.

² (Dorling et al. 2012; Dudhia 2020).

Cwmpas gwasanaethau ac ymyriadau arbenigol y rhoddir adnoddau a hyfforddiant digonol ar eu cyfer er mwyn cefnogi goroeswyr o gymunedau mudol, gan gynnwys diwallu anghenion diwylliannol ac ieithyddol.

Yn ôl adroddiad Unchartered Territory, gwasanaethau arbenigol sydd yn y sefyllfa orau i gefnogi menywod mudol sy'n wynebu VAWDASV.

Mae Llywodraeth Cymru yn rhoi swm sylweddol o gyllid i wasanaethau arbenigol VAWDASV. Cyllideb refeniw VAWDASV ar gyfer 2022-2023 yw £7.875 miliwn, sy'n cynnwys dyraniad ychwanegol o £1.050m i gyflawni'r ymrwymiad yn y Rhaglen Lywodraethu i atgyfnerthu strategaeth VAWDASV i gynnwys ffocws ar drais yn erbyn menywod ar y stryd ac yn y gweithle yn ogystal â'r cartref er mwyn sicrhau mai Cymru yw'r lle mwyaf diogel yn Ewrop i fod yn fenyw.

Mae Llywodraeth Cymru yn cyllido rhanbarthau a gwasanaethau arbenigol VAWDASV i ddarparu cymorth amhrisiadwy sy'n achub bywydau i holl ddiodefwyr VAWDASV. Mae'r cymorth hwnnw'n cynnwys ymyriadau, cymorth ataliol ac addysgol, rhaglenni ymyriadau i gyflawnwyr, Eiriolwyr Trais Domestig Annibynnol ar gyfer diodefwyr sy'n wynebu risg uchel yn ogystal ag ymyriadau adfer therapiwtig i roi cymorth parhaus i'r rhai y mae VAWDASV wedi effeithio arnynt.

Mae Llywodraeth Cymru yn rhoi cyllid i BAWSO, gwasanaeth arbenigol sy'n darparu cyngor, gwasanaethau a chymorth i gymunedau ac unigolion du ac ethnig leiafrifol yng Nghymru sydd wedi dioddef cam-drin domestig, trais rhywiol, camfanteisio, masnachu mewn pobl, anffurfio organau cenhedlu benywod a phriodas dan orfod. Mae BAWSO yn darparu cymorth ac eiriolaeth un i un arbenigol, cyfannol a diwylliannol gymwys ac yn cynnal grwpiau cymorth a grwpiau cymheiriaid i oroeswyr. Mae BAWSO hefyd yn darparu gwasanaethau Caethwasiaeth Fodern a Masnachu mewn Pobl, a gyllidir yn rhannol gan Lywodraeth Cymru, a chaiff ei is-gontractio gan Fyddin yr Iachawdwriaeth i gyflawni Contract y Swyddfa Gartref ar gyfer Cydgysylltu a Gofal i Ddiodefwyr Caethwasiaeth Fodern yng Nghymru.

Mae Llywodraeth Cymru wedi rhoi £8,000 i Wasanaeth FGM Arbenigol Bwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro ar gyfer 2022-2023 er mwyn ehangu'r gwasanaethau seicolegol/seicorywiol a gynigir i fenywod y mae anffurfio organau cenhedlu benywod wedi effeithio arnynt.

Mae canllawiau statudol Llywodraeth Cymru ar gyfer [Comisiynu Gwasanaethau VAWDASV yng Nghymru](#) yn hyrwyddo gwaith comisiynu cydweithredol o ansawdd uchel sy'n darparu gwasanaethau mwy cyson ac effeithiol ar sail anghenion.

Mae'r canllawiau comisiynu hyn yn gymwys i wasanaethau VAWDASV arbenigol ac anarbenigol, p'un a gânt eu comisiynu gan y sector cyhoeddus, y trydydd sector neu'r sector preifat. Mae'r canllawiau yn sicrhau bod yr anghenion, y materion a'r rhwystrau penodol a all wynebu pobl sydd â nodweddion gwarchoddedig o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010, ac y gallant fod wedi'u hymyleiddio neu eu hallgáu, gan gynnwys menywod o Gymunedau Du, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol, mudwyr, ffoaduriaid a cheiswyr lloches, yn cael eu hystyried wrth gomisiynu gwasanaethau.

Mae'r holl gynlluniau cyflawni ar gyfer rhanbarthau VAWDASV yn cynnwys gofyniad penodol i nodi sut y bydd y rhanbarth yn hyrwyddo gwybodaeth sy'n ymwneud â grwpiau heb gynrychiolaeth ddigonol fel Cymunedau Du, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol a'r trefniadau cydweithredol sydd ar waith ar gyfer gwasanaethau cymorth wrth ddiwallu anghenion y cymunedau hyn.

Mae'r Fframwaith Hyfforddi Cenedlaethol yn codi proffil materion sy'n ymwneud â thrais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol (VAWDASV) ac yn uwchsgilio'r gwasanaeth cyhoeddus er mwyn iddo allu ymateb yn fwy effeithiol i'r rhai sy'n profi VAWDASV gan gynnwys dioddefwyr cam-drin ar sail anrhydedd, anffurfio organau cenhedlu benywod a phriodas dan orfod.

Ym mis Ebrill 2021, roedd 243,000 o bobl yng Nghymru wedi cael hyfforddiant drwy'r Fframwaith Hyfforddi Cenedlaethol. Mae hynny'n golygu bod 243,000 o weithwyr proffesiynol yn fwy gwybodus, yn fwy ymwybodol ac yn fwy hyderus i ymateb i'r rhai sy'n profi pob math o VAWDASV.

Dros y ddwy flynedd ddiwethaf, rydym wedi cyllido hyfforddiant VAWDASV ychwanegol i weithwyr proffesiynol ledled Cymru, gan gydnabod bod angen ehangu'r cynnig hwn i amrywiaeth ehangach o weithwyr proffesiynol sy'n dod i gysylltiad â dioddefwyr a chyflawnwyr yn eu rolau o ddydd i ddydd, er enghraifft y rhai sy'n gweithio ym meysydd tai, addysg a gofal cymdeithasol. Un maes o'r fath oedd hyfforddiant ychwanegol i'r rhai sy'n gweithio gyda dioddefwyr cam-drin ar sail anrhydedd, gan gynnwys priodas dan orfod, neu'r rhai a all ddod i gysylltiad â nhw.

Mae'r ffordd y mae Llywodraeth Cymru yn cyllido gwasanaethau cyffredinol, rhanbarthol a phenodol VAWDASV, y canllawiau statudol a'r fframwaith hyfforddi sy'n cael ei ehangu gennym yn sicrhau bod gwasanaeth cyhoeddus ac arbenigol cadarn wrth law, ni waeth ble y mae dioddefwr yn byw yng Nghymru.

Mae Llywodraeth Cymru yn ymrwymedig i gefnogi a diogelu holl ddioddefwyr a goroeswyr VAWDASV. Fodd bynnag, mae canfyddiadau adroddiad diweddar gan SEREDA yn nodi, 'there is clear evidence that forced migrant SGBV survivors in Wales need additional support'.

Ystyriaeth o'r rhwystrau sy'n atal menywod a merched mudol yng Nghymru rhag cael gafael ar wasanaethau a'r rhwystrau ychwanegol a wynebier gan fenywod â statws mewnfudo ansicr, neu y mae eu statws mewnfudo yn ddibynnol ar briod neu gyflogwr neu'r rhai nad oes ganddynt hawl i gyllid cyhoeddus.

Mae adroddiad Uncharted Territory a gwaith ymchwil SEREDA yn nodi'r rhwystrau canlynol sy'n atal menywod a merched mudol yng Nghymru rhag cael gafael ar wasanaethau a chymorth:

- Tabŵs diwylliannol a phwysau gan y gymuned
- Diffyg cymorth arbenigol
- Diffyg ymddiriedaeth mewn gwasanaethau

- Y broses ceisio lloches yn gyffredinol ac, yn fwy penodol, profiadau trawmatig yn eu cyfweiliad ceisio lloches
- Methu cael gafael ar gymorth cyfreithiol
- Gwasgaru ceiswyr lloches a all chwalu rhwydweithiau cymorth
- Dim hawl i gyllid cyhoeddus
- Ofn cael eu hallgludo
- Rhwystrau iaith
- Ofn y bydd gwasanaethau cymdeithasol yn mynd â'u plant oddi wrthynt

Mae menywod sy'n ffoaduriaid, yn fudwyr ac yn geiswyr lloches sy'n ffoi rhag VAWDASV yn profi heriau a chaledi penodol, ac mae'r pandemig wedi gwneud y sefyllfa hon yn waeth.

Llywodraeth y DU sy'n llwyr gyfrifol am y problemau a wynebier o ran pobl nad oes ganddynt hawl i gyllid cyhoeddus. Rwyf wedi nodi'n glir, a hynny ers peth amser, bod ein dull 'Cenedl Noddfa' yn adlewyrchu gwerthoedd Llywodraeth Cymru. Er nad yw mewnfudo wedi'i ddatganoli, rydym yn ymrwymedig i weithio gyda phartneriaid yng Nghymru a Llywodraeth y DU i ddod o hyd i atebion a all fynd i'r afael â'r anghydraddoldebau hyn.

Mae Llywodraeth Cymru, ar y cyd â phartneriaid, wedi sefydlu grŵp llywio i adolygu'r atebion a'r cymorth sydd ar gael i'r rhai sy'n ffoi rhag VAWDASV nad oes ganddynt hawl i gyllid cyhoeddus (NRPF). Caiff y grŵp hwn ei gadeirio gan Gynghorwyr Cenedlaethol ar gyfer Trais yn erbyn Menywod, Trais ar sail Rhywedd, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol.

Mae Llywodraeth Cymru yn croesawu cefnogaeth y Swyddfa Gartref i'r Cynllun Dioddefwyr sy'n Fudwyr. Nod y cynllun peilot hwn gwerth £1.5 miliwn, a oedd yn rhedeg rhwng mis Ebrill 2021 a mis Mawrth 2022 i gychwyn, oedd cefnogi 500 o ddiodefwyr VAWDASV sy'n fudwyr (75 o Gymru) nad oes ganddynt hawl i gyllid cyhoeddus. Mae'r cynllun yn cael ei arwain gan Southall Black Sisters a'r partner cyflenwi yng Nghymru yw Bawso. Mae'r Swyddfa Gartref wrthi'n gwerthuso'r cynllun peilot ond cyhoeddodd ei bod yn bwriadu parhau i gyllido'r cynllun yn y cyfamser. Mae Llywodraeth Cymru yn falch o weld y cynllun hwn yn cael ei ehangu ac mae'n edrych ymlaen at weld yr adroddiad gwerthuso ac yn gweithio gyda chydweithwyr yn Llywodraeth y DU i sicrhau y bydd yn adlewyrchu'r adborth gan bartneriaid cyflawni sy'n dangos bod y cynllun yn rhy gyfyngol ac nad yw'n cael digon o gyllid.

O ystyried y pwerau a gadwyd yn ôl gan Lywodraeth y DU o ran mewnfudo, rhaid mai cynllun a gefnogir gan San Steffan yw'r ffordd fwyaf cynaliadwy o ddiwallu anghenion y rhai nad oes ganddynt hawl i gyllid cyhoeddus ar hyn o bryd, a byddwn yn parhau i bwysu am hyn.

Mae Llywodraeth Cymru yn ymrwymedig hefyd i ddarparu hyfforddiant a chanllawiau ar y mater hwn ac felly rhoddodd gongrat i Gyngor ar Bopeth Abertawe ddatblygu Canllawiau NRPF i awdurdodau cyhoeddus er mwyn sicrhau eu bod yn deall cymhwysra ar gyfer gwasanaethau yn llawn ac yn cefnogi'r rhai nad oes ganddynt hawl i gyllid cyhoeddus.

Bydd y canllawiau yn egluro beth yw ystyr 'Cyllid Cyhoeddus' ac yn nodi'r cymorth y gellir ei ddarparu o dan y gyfraith. Mae'n nodi polisiâu a deddfwriaeth sydd ar waith yng Nghymru, cyfleoedd i roi cymorth, sy'n cydymffurfio â deddfwriaeth Llywodraeth y DU, cyfleoedd i gefnogi canlyniadau cynaliadwy i bobl nad oes ganddynt hawl i gyllid cyhoeddus, a chanllawiau rhesymol a hyfyw ar gyfer Llywodraeth Cymru, awdurdodau cyhoeddus a'r trydydd sector

Mae'r canllawiau wedi cael eu datblygu a'u llunio mewn ymgynghoriad â Phartneriaeth Ymfudo Strategol Cymru, Cynghrair Ffoaduriaid Cymru a rhanddeiliaid perthnasol mewn awdurdodau lleol a sefydliadau trydydd sector.

Caiff y canllawiau eu cyhoeddi yn ystod gwanwyn 2022.

Mae Llywodraeth Cymru wedi comisiynu 18 o sesiynau hyfforddi hanner diwrnod ar gyfer staff awdurdodau lleol er mwyn sicrhau eu bod wedi cael yr wybodaeth ddiweddaraf am hawliau Dinasyddion yr UE y byddant yn dod i gysylltiad â nhw o bosibl. Bydd yr hyfforddiant hefyd yn rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf am hawliau grwpiau eraill o fudwyr, gan gynnwys y rhai y rhoddwyd statws ffoaduriaid iddynt, y rhai sy'n ceisio lloches, a'r rhai nad oes ganddynt hawl i gyllid cyhoeddus.

Bydd y pecyn hyfforddiant yn cynnig hyfforddiant wedi'i deilwra i staff awdurdodau cyhoeddus sy'n delio â'r cyhoedd i'w galluogi i:

- Ddeall disgwyliad clir Llywodraeth Cymru y bydd awdurdodau lleol yn ceisio cefnogi mudwyr yn y gymuned hyd eithaf eu gallu ac o fewn eu pwerau, fel cenedl noddfa;
- Gwybod a deall pa wasanaethau y mae Dinasyddion yr UE yn gymwys i'w cael, a'r gwahaniaethau, o ran hawliau, rhwng y rhai â statws preswlydd sefydlog a'r rhai â statws preswlydd cyn-sefydlog;
- Gwybod a deall pa wasanaethau y mae mudwyr eraill yn gymwys i'w cael;
- Rhoi cyngor gwybodus a chyfredol mewn ymateb i ymholiadau;
- Gwybod sut i wneud penderfyniadau cywir mewn perthynas â gwaith achos;
- Deall y cysylltiad rhwng statws mewnfudo â Deddfau Mewnfudo Llywodraeth y DU;
- Cydnabod anghenion cymorth unigolyn, ni waeth beth fo'i statws mewnfudo, ynghyd â sefyllfaoedd lle y gall fod angen troi at Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant i ddarparu cymorth.

Gallu Llywodraeth Cymru i gymryd unrhyw gamau i liniaru'r effaith anghymesur y mae polisi mewnfudo'r DU yn ei chael ar oroeswyr yng Nghymru a chyflawni ei dyhead, sef bod Cymru yn 'Genedl Noddfa'.

Mae Llywodraeth Cymru yn ymrwymedig i wneud Cymru yn Genedl Noddfa. Mae'r cynllun Cenedl Noddfa yn cynnwys ymrwymadau trawslywodraethol clir i leihau'r anghydraddoldebau a wynebir gan geiswyr noddfa, gan gynnwys cefnogi goroeswyr trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol (VAWDASV). Ymhlith y camau gweithredu mae:

- Ailystyried argymhellion adroddiad ‘Unchartered Territory: Violence against migrant, refugee and asylum-seeking women in Wales’ er mwyn nodi'r camau y gallai Llywodraeth Cymru eu cymryd.
- Gweithio gyda rhanddeiliaid i ddatblygu model cynaliadwy ar gyfer cyllido gwasanaethau VAWDASV arbenigol, gan gynnwys y rhai sy'n gweithio gyda cheiswyr lloches a ffoaduriaid er mwyn sicrhau cymorth dibynadwy.
- Sicrhau bod anghenion ceiswyr lloches a ffoaduriaid yn cael eu hystyried o fewn fframwaith cyfathrebu cenedlaethol VAWDASV
- Ystyried ymhellach a yw Fframwaith Hyfforddi Cenedlaethol VAWDASV yn rhoi ystyriaeth ddigonol i amgylchiadau ffoaduriaid a cheiswyr lloches.
- Cyflwyno hyfforddiant ‘Gofyn a Gweithredu’ VAWDASV i weithwyr proffesiynol rheng flaen. Bydd yr hyfforddiant hwn yn sicrhau bod gweithwyr proffesiynol sy'n amau bod dioddefwr yn profi unrhyw fath o VAWDASV yn gwneud ymholiadau pellach.
- Darparu cyngor a chymorth drwy Linell Gymorth Byw Heb Ofn sydd ar gael 24 awr y dydd, 365 diwrnod y flwyddyn ac sy'n cynnwys cymorth ‘LanguageLine’.

Mae Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 (Deddf 2014) yn sefydlu dull cyson o atal camdriniaeth a diogelu pobl sy'n wynebu risg neu sy'n cael eu cam-drin, gan gynnwys achosion pan fo trais neu niwed. Yn 2020, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ganllawiau ar gael gafael ar wasanaethau cymdeithasol a mathau eraill o ofal a chymorth i geiswyr lloches ddiymgeledd nad oes ganddynt hawl i gyllid cyhoeddus. Lluniwyd y canllawiau hynny ar y cyd â Chynghrair Ffoaduriaid Cymru. Mae'r Nodyn Cyngor hwnnw'n tynnu sylw at rai problemau cyffredin sy'n wynebu unigolion sy'n geiswyr lloches diymgeledd nad oes ganddynt hawl i gyllid cyhoeddus o ran bod yn gymwys i gael cymorth gan awdurdodau lleol yng Nghymru. Mae'n egluro'r sefyllfa gyfreithiol bresennol o ran rhai camgarnfyddiadau cyffredin yn y maes cymhleth hwn, ac yn adeiladu ar gyngor cysylltiedig mewn manau eraill yn y DU. Bwriedir iddo gefnogi gweithwyr cymdeithasol ac eraill ledled Cymru yn eu hymarfer drwy ddarparu cyngor ffeithiol clir ar yr hyn y gellir ei wneud o dan Ddeddf 2014 i gefnogi ceiswyr lloches diymgeledd a dyletswyddau a phwerau perthnasol awdurdodau lleol.

Rydym yn parhau'n ymrwymedig i rymuso a gwella hawliau, fel y dangoswyd yn Neddf 2014, drwy sicrhau llesiant pobl y mae angen gofal a chymorth arnynt a gofalwyr y mae angen cymorth arnynt. Ym mis Ionawr 2021, cyhoeddwyd ein [Papur Gwyn “Ailgydbwyso Gofal a Chymorth”](#), a oedd yn amlinellu cynigion uchelgeisiol a thrawsnewidiol i ddatblygu'r weledigaeth hon yn y sector gofal cymdeithasol. Ym mis Tachwedd 2021, nododd y Cytundeb Cydweithredu rhwng Llywodraeth Cymru a Phlaid Cymru ein hymrwymadau, gan gynnwys yr uchelgais i greu Gwasanaeth Gofal Cenedlaethol, a fyddai'n parhau i fod yn wasanaeth cyhoeddus ac a fyddai am ddim i'r rhai y byddai ei angen.

Mae'r pandemig wedi tynnu sylw at bwysigrwydd cartref diogel, ac anffawd y rhai sydd heb gartref o'r fath. Ers mis Mawrth 2020, mae awdurdodau lleol, gyda chefnogaeth Llywodraeth Cymru, wedi helpu dros 18,900 o bobl i ddod o hyd i lety

dros dro, gan gynnwys y rhai nad oes ganddynt hawl i gyllid cyhoeddus. Mae'r ymateb cynhwysol hwn, sydd yn sicr wedi achub bywydau, yn parhau i fod ar waith gennym o hyd.

Wrth inni symud allan o'r pandemig, rydym wrthi'n ystyried y sefyllfa gyfreithiol o ran yr hyn y gallwn ei wneud i gefnogi'r rhai nad oes ganddynt hawl i gyllid cyhoeddus, o fewn y fframwaith deddfwriaethol ymfudo a bennwyd gan Lywodraeth y DU.

Nid yw safbwynt Llywodraeth y DU ynglŷn â'r rhai nad oes ganddynt hawl i gyllid cyhoeddus wedi newid. Mae Llywodraeth Cymru wedi ysgrifennu at Lywodraeth y DU ynghylch y newidiadau sydd eu hangen i'r fframwaith deddfwriaethol er mwyn sicrhau y gall pawb gael gafael ar y gwasanaethau cyhoeddus sydd eu hangen arnynt.

Mae swyddogion digartrefedd wedi bod yn ymwneud yn agos â'r Cynllun Cenedl Noddfa a lansiwyd yn 2019 ac un o amcanion y cynllun hwn yw lleihau neu liniaru diymgeledd ymhlith y rhai y gwrthodwyd lloches iddynt ond na allant sicrhau statws ffoadur na dychwelyd i'w gwlad wreiddiol.

Fel rhan o hyn, comisiynodd Llywodraeth Cymru [astudiaeth ddichonoldeb](#) i ystyried yr hyn y gellid ei gyflawni o fewn ein pwerau datganoledig i nodi canlyniadau cynaliadwy ar gyfer pobl yn yr amgylchiadau hyn.

Un o ganlyniadau'r astudiaeth hon oedd cyllid ychwanegol o £125,000 y flwyddyn i atgyfnerthu a datblygu'r ddarpariaeth letya bresennol yng Nghaerdydd ac Abertawe drwy wella'r seilwaith presennol a sefydlu adnoddau 'lletya' yng Nghasnewydd a Wrecsam.

Mae'r gwaith hwn yn cael ei ddatblygu fel consortiwm a arweinir gan Housing Justice Cymru a'i gyflwyno mewn partneriaeth â phedwar sefydliad arall (Sharetawe, Sharedydd, Home4U a The Gap) sydd â phrofiad o letya a darparu llety ar gyfer ceiswyr lloches a ffoaduriaid.

Effeithiolrwydd ymgyrchoedd codi ymwybyddiaeth a ph'un a ydynt yn llwyddo i dargedu cymunedau mudol a chodi ymwybyddiaeth ymhlith y cymunedau hynny

Drwy ein hymgyrchoedd Byw Heb Ofn, byddwn yn parhau i godi ymwybyddiaeth o bob agwedd ar VAWDASV. Mae'r ymgyrchoedd hyn yn rhoi cyngor ymarferol i'r rhai a all fod yn dioddef camdriniaeth ac yn tynnu sylw at y cymorth sydd ar gael i alluogi ffrindiau, teulu a'r gymuned ehangach i adnabod achosion o gam-drin a chymryd camau gweithredu diogel.

Yn hanesyddol, mae ein [hymgyrchoedd Byw Heb Ofn](#) wedi dangos bod gan ddioddefwyr a chyflawnwyr nodweddion amrywiol, ac y gallant ystyried eu hunain yn wryw, yn fenyw neu'n anneauaid, yn anabl/ddim yn anabl, yn ifanc neu'n hen, yn wyn, yn ddu, yn dod o unrhyw leiafrif ethnig arall neu'n aelod o'n cymuned LHDTG+. Byddwch yn gweld bod y grwpiau hyn yn cael eu cynrychioli yn y deunyddiau sy'n cefnogi ein hymgyrchoedd ar ein sianeli cyfryngau cymdeithasol ac ar ein gwefan

Yn y flwyddyn sydd i ddod, bydd ein hymgyrch Dim Esgus yn parhau i ddangos mwy o enghreifftiau o stelcio ac aflonyddu a brofir gan grwpiau heb gynrychiolaeth ddigonol a'r rhai sydd ag anghenion amrywiol ac mewn lleoliadau pellach fel y gweithle ac ar-lein.

Mae adnoddau ar gyfer athrawon a staff addysgol wedi cael eu datblygu a'u dosbarthu drwy rwydwaith Hwb i godi ymwybyddiaeth o anffurfio organau cenedlu benywod a'r arwyddion y gallai merch ifanc fod yn wynebu risg o'r fath.

Y camau atal cychwynnol y mae Llywodraeth Cymru yn eu cymryd a ph'un a oes digon o ymdrech yn cael ei wneud i atal trais cyn iddo ddigwydd drwy weithio gyda grwpiau cymunedol a ffydd allweddol ar lawr gwlad yn ogystal ag ysgolion i herio normau ac arferion diwylliannol.

Mae strategaeth ddrafft VAWDASV yn ymrwymo i sicrhau bod ymyrryd yn gynnar ac atal yn flaenoriaeth. Er bod cefnogaeth i oroeswyr yn dal i fod yn rhan bwysig o waith Llywodraeth Cymru ym maes VAWDASV, rydym am symud y pwyslais oddi ar y symptomau a chanolbwyntio ar yr hyn sy'n ei achosi drwy ddull iechyd y cyhoedd. Bydd y dull gweithredu hwn yn cael effaith gymdeithasol ehangach sy'n ei gwneud yn llai tebygol y bydd pobl yn profi VAWDASV yn y lle cyntaf. Mae hyn yn cynnwys:

- atal cychwynnol: atal trais cyn iddo ddigwydd
- atal eilaidd: ymateb i drais i leihau niwed cymaint â phosibl, gwella gwasanaethau ac atal trais pellach
- atal trydyddol: atal atgwympo a chylchoedd trais sy'n pontio cenedlaethau.

Bydd ein dulliau iechyd y cyhoedd yn codi ymwybyddiaeth rhan eang o'r boblogaeth o fesurau atal ac yn lleihau ac atal trais ar lefel y boblogaeth. Bydd hyn yn golygu y byddwn yn ceisio nodi unigolion a all ddod yn oroeswyr, neu fynd yn gyflawnwyr VAWDASV yn gynharach, ond byddwn hefyd yn defnyddio ymyriadau i'r boblogaeth gyfan i 'ddadnormaleiddio' trais, rheolaeth drwy orfodaeth ac aflonyddu.

Byddwn yn torri'r cylch ac yn mynd i'r afael ag achosion sylfaenol VAWDASV drwy fynd i'r afael â thrais gan ddynion, a'r casineb at fenywod a'r anghydraddoldeb rhywiol sy'n sail iddo. Rhaid inni herio agweddau a newid ymddygiadau'r rhai sy'n ymddwyn yn gamdriniol. Ni ddylai fod angen i fenywod newid eu hymddygiad. Camdrinwyr ddylai fod yn newid eu hymddygiad nhw.

Byddwn yn cyflawni hyn drwy gyllid, codi ymwybyddiaeth ac addysg.

Fel y nodwyd uchod, mae Llywodraeth Cymru yn cyllido sefydliadau arbenigol yn y sector VAWDASV. Yn eu plith mae BAWSO, sefydliad blaenllaw yng Nghymru sy'n cefnogi goroewyr VAWDASV sydd wedi profi anffurfio organau cenedlu benywod, priodas dan orfod a cham-drin ar sail anrhydedd. Mae BAWSO, sy'n gweithio gyda chymunedau, yn defnyddio ymyriadau penodol ac yn darparu gwasanaethau

allgymorth a gwasanaethau cymunedol i godi ymwybyddiaeth o effaith cam-drin a thrais gyda'r nod o'u hatal cyn iddynt ddigwydd.

Mae codi ymwybyddiaeth plant a phobl ifanc o gydraddoldeb, parch a chydysyniad yn hanfodol os ydym am roi terfyn ar VAWDASV. Rydym am sicrhau bod gan bob plentyn a pherson ifanc fynediad at ddysgu o ansawdd uchel sy'n briodol i'w datblygiad ac sy'n ymateb i'w hanghenion a'u profiadau.

Mae'n orfodol i bob dysgwr gael gwersi Addysg Cydberthynas a Rhywioldeb, sy'n un o ofynion statudol Fframwaith Cwricwlwm i Gymru. Mae gan ysgolion a lleoliadau rôl bwysig i'w chwarae wrth greu amgylcheddau diogel a grymusol sy'n cefnogi hawliau dysgwyr i fwynhau cydberthnasau cadarnhaol, iach a diogel drwy gydol eu bywydau.

Caiff Addysg Cydberthynas a Rhywioldeb ei chyflwyno mewn ysgolion cynradd, ysgolion meithrin a gynhelir a lleoliadau meithrin nas cynhelir o fis Medi 2022.

Ym mis Medi 2020, cafodd adnoddau ar gyfer athrawon eu datblygu a'u dosbarthu drwy rwydwaith Hwb i godi ymwybyddiaeth o anffurfio organau cenedlu benywod a'r arwyddion y gallai merch ifanc fod yn wynebu risg o'r fath.

Ym mis Hydref 2020, dyfarnwyd contract hyfforddiant codi ymwybyddiaeth i Karma Nirvana, gwasanaeth arbenigol sy'n cefnogi dioddefwyr a goroeswyr cam-drin ar sail anrhydedd, i ddarparu 20 o 'sioeau teithiol' rhithwir am ddim i weithwyr proffesiynol sy'n gweithio yng Nghymru i feithrin eu hyder wrth herio achosion o gam-drin ar sail anrhydedd a phriodasau dan orfod.

Rydym yn parhau i gyllido prosiect Sbectrwm Hafan Cymru, sy'n hyrwyddo pwysigrwydd perthnasoedd iach ac yn codi ymwybyddiaeth o drais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol. Mae Sbectrwm hefyd yn darparu hyfforddiant i staff a llywodraethwyr ysgolion ar ddeall effaith cam-drin domestig ar blentyn ac yn hyrwyddo dull ysgol gyfan o fynd i'r afael â cham-drin domestig.

Mae 'Rhaglen Lywodraethu 2021-2026' Llywodraeth Cymru yn cynnwys ymrwymiad i ehangu hyfforddiant 'Paid Cadw'n Dawel' ac ymgyrchoedd codi ymwybyddiaeth. Mae swyddogion wrthi'n cwmpasu ac yn datblygu menter hyfforddiant ymyriadau Cymru gyfan ar gyfer y rhai sy'n dyst i VAWDASV a gaiff ei chyflwyno i ddinasyddion Cymru.

Bydd y fenter hon yn cynnig hyfforddiant i hyrwyddo rhaglen ymyriadau rhag-gymdeithasol ar sail gwybodaeth i'r rhai sy'n dyst i VAWDASV i'r cyhoedd a fydd yn cael ei ddarparu ochr yn ochr â'n hymgyrchoedd Cyfathrebu sefydledig presennol ym maes VAWDASV. Nod hyn yw creu newidiadau gwirioneddol a pharhaol i agweddau cymdeithasol tuag at VAWDASV.

Bydd y fenter hyfforddi hon yn adnodd allweddol o ran ein hymrwymiad i atal VAWDASV ac ymyrryd yn gynnar. Bydd yn mynd ati i ddatblygu sgiliau unigolion er mwyn galluogi'r rhai sy'n dyst i VAWDASV i ymgysylltu'n ddiogel er mwyn atal neu ymateb i VAWDASV a bydd yn cefnogi ein nod o newid agweddau, creu newid

mewn diwylliant a hyrwyddo ymhellach y ffaith bod pob math o VAWDASV yn annerbyniol.

Mae lleisiau goroeswyr yn hanfodol i'n gwaith a rhaid iddynt gael eu clywed ar y lefel uchaf er mwyn inni fynd i'r afael â VAWDASV yn effeithiol. Dyma pam rydym yn cynnig y bydd Fframwaith Ymgysylltu â Goroeswyr a llif gwaith dynodedig yn rhan o'r gwaith o gyflawni'r Strategaeth ar ei newydd wedd.

Dros y tair blynedd diwethaf, mae Llywodraeth Cymru wedi bod yn ymchwilio i'r ffyrdd mwyaf effeithiol a diogel o ymgysylltu â goroeswyr VAWDASV gan gynnwys, yn fwyaf diweddar, brosiect ymchwil dynodedig ar y rhwystrau sy'n atal pobl o gymunedau amrywiol rhag ymgysylltu â'r Llywodraeth. Caiff canfyddiadau ynglŷn â phob agwedd ar yr ymchwil eu hystyried mewn unrhyw waith a wneir gyda dioddefwyr a goroeswyr yn y dyfodol.

Eitem 6

Yn rhinwedd paragraff(au) vii o Reol Sefydlog 17.42

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Eitem 8.1

Jenny Rathbone MS
Chair of Equalities and Social Justice Committee
Senedd / Welsh Parliament,
Cardiff Bay,
Cardiff
CF99 1SN

17 June 2022

Annwyl Jenny Rathbone MS,

RE: Committee Discussion on Social Partnership and Procurement (Wales) Bill

I am writing with regard to your role as Chair of the Equalities and Social Justice Committee and your forthcoming discussion of the Social Partnership and Procurement Bill on Monday 20 June.

Please find enclosed correspondence from WCIA, Size of Wales and the Future Generations Commissioner to Minister Rebecca Evans MS and Deputy Minister Hannah Blythyn MS regarding the omission of global responsibility within the drafted bill.

Wales needs to play its part by changing what it buys, consumes and invests in, since these choices can drive unethical practices and environmental degradation overseas, pushing problems up the supply chain, destroying global habitats and creating social harm.

Ensuring supply chains are fair, ethical and sustainable is important for a number of reasons, including Wales' legislative obligation under the Well-being of Future Generations Act (Wales) 2015 to carry out sustainable development aimed at achieving the well-being goals, one of which is a Globally Responsible Wales.

Wales' well-being is interdependent on the well-being of global supply chains, and planetary, beyond border systems such as biodiversity, carbon emissions and finite planetary resources, these issues have been demonstrated by the recent Ukraine, Covid-19 and Brexit crises.

The forthcoming Behaviour Change Strategy and Net Zero Action plan will call upon the Welsh public and businesses in a team Wales approach to address issues such as biodiversity, carbon emissions and sustainable and fair use of global resources so it is vital that Welsh Government and other public bodies act as role models in their procurement legislation, policies and purchasing decisions.

It is therefore imperative that the forthcoming Social Partnership and Procurement (Wales) Bill, plays its part and is coherent in line with these policy priorities for Welsh Government and public service reform.

We believe that there are several key important considerations to improve the draft legislation.

1. Inclusion of ethical and fair, globally responsible procurement in clause 24.1

Ensuring that ethical and fair procurement, which considers global implications is vital. Wales is known to have strong policy leadership. However, implementation of policy, particularly in procurement, is patchy at best. This has been reported on within the McClelland Review of 2012 *Maximising the impact of Welsh Procurement Policy* and the Future Generations Commissioners' report *Procuring Well-Being in Wales 2021*.

2. Policy leadership alone cannot drive purchasing and policy changes across public sector

While policies in Wales are excellent the implementation and practice of procurement in Wales falls short. There is too much reliance on historic practices and dominance of lowest price over whole-life costings and broader community benefits. A Freedom of Information request highlighted that Value Wales' procurement staff had not received training in the previous two years. Moreover, best practice is to have a procurement officer for each £15million of public fund expenditure, but Wales had 173 too few procurement officers. These two issues demonstrate the challenges to be overcome in the modification of procurement actions, behaviours and outcomes within public bodies.

3. Legislation is needed to provide clear strategic and legislative structure for Procurers

Wales' procurement officers currently interpret guidance on the scope for social and environmental criteria in a conservative way. There is a **sensitisation and staff training** effort needed plus a **macro analysis** to support procurement officers understanding of how public body activities and consumption can have both negative and positive global impacts. Due to these issues, procurers' do not have the confidence, capacity, creativity or competence needed to tender, score and award contracts transparently using sustainable criteria to deliver horizontal policies (such as anti-poverty projects to stimulate local livelihoods and natural resource management) through procurement. These needs could be addressed through support in the implementation of this Social Partnership and Procurement (Wales) Bill.

4. Analysis of our global impacts is needed to stimulate change and local alternatives

Analysis of our potential and actual global impacts through our procurement can also promote local, sustainable alternatives that can lead to a more prosperous Wales.

73% of all tropical deforestation is caused by the production of just a handful of agricultural products – that we buy, use and consume in Wales every day. These included beef, soy, palm oil, coffee, cacao, timber, paper and pulp. Wales imports significant quantities of these commodities which are linked to deforestation, land conversion and negative social impacts such as child and forced labour and abuse of Indigenous Peoples’ rights. For example, we can reduce our use of soy by growing more locally sourced proteins for animal feeds.

5. Ethical and sustainable certifications can be used to deliver global responsibility

There are many established certifications to support ethical and sustainable purchasing on the global market (**Fairtrade, FSC, MSC, Electronics Watch, Organic, etc**) and can be used without fear of litigation within procurement processes to protect public bodies from the worst human and environmental abuses within the supply chain. For example, palm and soy are the biggest drivers of unsustainable clearing of tropical forests if grown irresponsibly and are in most mass-produced alimentary products. Such ethical and sustainability benefits need to be clearly articulated within tendering documents and form part of the contract management to achieve a shift and positive contribution towards global well-being. Recording data on these purchasing commitments will provide a clear route to evidence our positive impacts also.

6. Opportunity to lead the way

Our world-leading Future Generations Act places a duty on all public bodies to consider the seven goals in any action as they deliver sustainable development, including thinking about impact beyond our borders. If this draft bill omits any explicit regard to these responsibilities to future generations and global sustainability, then there is a risk of undermining the intentions of the Act.

Similarly, Wales prides itself on being the world’s first Fair Trade Nation and has committed, at COP26, to becoming a deforestation free nation. If fair and ethical practices aren’t considered throughout the supply chain during procurement, these commitments will remain unmet, and will mean Wales will continue to contribute to social and environmental harms, such as the deforestation and exploitation of workers caused by Welsh imports of cocoa, beef and soy ([Buckland Jones et al, 2021](#)). Certifications such as Fairtrade ensure fair conditions for producers, protection for the environment and wider community benefits.

7. Wales risks being left behind

With an annual procurement spend of £6.3 billion, the Welsh public sector has a huge role to play in helping to drive responsible consumption and production. Ignoring these issues now, would mean that Wales risks being left behind as other nations are actively bringing legislation on this topic. France has policy on deforestation free procurement, California has a bill being considered by their Assembly and the United States are also drawing up legislation.

Public procurement is a global issue and should not be omitted from either the context or the content of this Bill. We would welcome the opportunity to discuss further any of these issues and opportunities with you.

Cofion cynnes

Susie Ventris-Field

Chief Executive

Welsh Centre for International Affairs

Barbara Davies-Quy

Deputy Director

Size of Wales

CC Equalities and Social Justice Committee Members, Substitutes & staff

Sophie Howe, Future Generations Commissioner for Wales

Julie James MS, Minister for Climate Change

Lee Waters MS, Deputy Minister for Climate Change

Encs Copy of letter sent to Minister Rebecca Evans and Deputy Minister Hannah Blythyn 19/4/22

19th April 2022

Dear Minister Rebecca Evans and Deputy Minister Hannah Blythyn,

RE: Global Responsibility within the Social Partnership and Procurement Bill

At COP26, Size of Wales in partnership with WWF Cymru and RPSB Cymru publicly launched the report "[Wales and Global Responsibility: Addressing Wales' overseas land footprint](#)". The report highlighted that an area nearly half the size of Wales was required overseas to grow Welsh imports of cocoa, palm, beef, leather, natural rubber, soy, timber, pulp and paper in an average year between 2011- 2018, causing deforestation, habitat conversion, greenhouse gas emissions, and risking exploitative practices such as forced labour and abuse of Indigenous Peoples rights (see annex 1 for summary).

Wales needs to play its part by changing what it buys, consumes and invests in, since these choices can drive unethical practices and environmental degradation overseas, pushing problems up the supply chain, destroying global habitats and creating social problems. Ensuring supply chains are fair, ethical and sustainable is important for a number of reasons, including Wales' legislative obligation under the Well-being of Future Generations Act (Wales) 2015 to carry out sustainable development aimed at achieving the well-being goals, one of which is a *Globally Responsible Wales*.

Wales has a responsibility to consider how its practices impact global habitats, human rights, working conditions, child labour and environmental harm. This can also be considered an opportunity to demonstrate global leadership towards driving sustainability across commodity supply chains around the world. As part of the External Reference Group developing the Future Generations Act, the Welsh Centre for International Affairs (WCIA) supported and advised the civil servants throughout its development. We all now champion the globally responsible goal which is the most complex for public bodies to comprehend how to apply into its procurement policies (WWF/Welsh Government 2018), and where there is known inconsistency between policy and practice (see annex 2 for summary).

We welcome the public commitment made by Welsh Government at COP26 to take action to eliminate Wales' overseas deforestation footprint, starting by looking at Welsh Government's procurement policy. Now is the time to ensure these commitments are supported by action.

There is a pressing need for Welsh Government to state how they are procuring well-being, particularly addressing the climate and nature emergencies given procurement makes a significant contribution to our carbon footprint as well as use of natural resources.

As outlined in the Future Generations Commissioner for Wales' "Procuring well-being in Wales" Report urgent action is needed to address the lack of communication and integration between different Welsh Government priorities, alongside lack of support available for public bodies to ensure these are implemented effectively on the ground. Action taken by Welsh Government to address Wales' overseas land footprint would contribute towards the Well-being Goal 'A Globally Responsible Wales', as well as meeting the "Procuring well-being in Wales" recommendation to "to meet carbon emission targets every public body should set out clearly how they have considered the carbon impact of their procurement decisions and in the case of construction or infrastructure contracts should clearly require schemes to be net-zero carbon over their lifetime".

Tudalen y pecyn 60

We are keen to work with you to see how these commitments can be put into practice and feed into public sector procurement practices and reflected in the draft Social Partnership and

Procurement Bill. Size of Wales has produced a [toolkit](#) to support public sector bodies to eliminate overseas deforestation from their supply chains. We have also established good relationships with representatives from the French Ministry of Ecological Transition and the Californian State Assembly who are also working on deforestation free procurement policies, so are in a good position to share learning between governments on this topic.

We would be very grateful if we could have a meeting to discuss these priorities and work together to make Wales a globally responsible nation that takes the climate and nature crisis seriously.

Yours sincerely,

Sophie Howe
Future Generations Commissioner

Susie Ventris-Field
Chief Executive, WCIA

Barbara Davies-Quy
Deputy Director, Size of Wales

Annex 1 – Key statistics from Wales and Global Responsibility report

- An area equivalent to 40% of the size of Wales (823,000 hectares) was required overseas to grow Welsh imports of cocoa, palm, beef, leather, natural rubber, soy, timber, pulp and paper in an average year between 2011-2018.
- 30% of the land used to grow Welsh imports of commodities is in countries categorised high or very high-risk for social and deforestation issues. This means commodity supply chains supplying Wales in these countries risk deforestation, conversion of natural ecosystems and/or social issues, such as child or forced labour
- Palm is the commodity most likely to come from high or very high-risk countries for deforestation and/or social issues, followed by soy. 84% and 73% of the land area used respectively to grow these commodities abroad for Welsh imports are in countries that are high or very high-risk.
- The GHG emissions associated with the conversion of natural ecosystems and changes in land cover for the production of Welsh imports of soy, cocoa, palm and natural rubber total 1.5 million tonnes of CO₂e each year. This is equivalent to 4% of Wales' total estimated domestic and imported goods carbon footprint, or 22% of the GHG emissions from transport in Wales.
- In high and very high-risk countries from which Wales is importing commodities, there are 2,800 species threatened with extinction, including orangutan populations in Sumatra and wild cat populations in South America, such as the northern tiger.
- Wales' largest land footprint is in the USA (71,000 hectares), where significant imports of soy, timber, pulp and paper originate. It also has a significant land footprint in Brazil (54,000 hectares), mainly from soy and beef imports.

Public Procurement is a Global Issue

Procurement can become a vehicle for Welsh Government to deliver Social Partnerships and the Well-Being and Future Generations Act. The benefit of making procurement decisions specifically subject to considerations of global environmental, social, cultural and economic wellbeing is the **potential to have substantial impact beyond the public sector, through positive stimulation of the supply chain, local livelihoods and civil society opportunities worldwide.** Such a commitment would issue a powerful statement that doing business with Wales and in Wales means adopting a globally responsible and sustainable approach to delivering public services, goods and works contracts.

While the Social Partnership and Public Procurement Bill does not specifically refer to Global Responsibility, the socially responsible procurement duty being introduced through the Bill refers to a contribution towards the WFG Act (and National well-being Goals), including a Globally Responsible Wales. The Welsh Audit Office Reports of 2010 and 2017 highlight the absence of values in financial decision making as an issue within Wales. Public bodies (at national and local level) “*face challenges balancing potentially competing procurement priorities, such as responding to new policy, legislation and technology, and in the recruitment and retention of key personnel*”. **The Future Generations Commissioner has found that decisions are based on processes, and not outcomes.** Essentially, global responsibility, and values around sustainability and partnership ways of working could be strengthened to complement each other in a refreshed way of procuring through the developing bill.

Wales’ procurement officers currently interpret guidance on the scope for social and environmental criteria in a most **conservative way**. Prof Morgan from Cardiff University’s research has been discussed by the Senedd and highlights that **procurers do not have the confidence, capacity, creativity or competence** needed to tender, score and award contracts transparently using sustainable criteria **to deliver horizontal policies** (such as anti-poverty projects to stimulate local livelihoods and natural resource management) through procurement.

Legislation binding global responsibility further to procurement is what is needed to provide a clear enabling framework to deliver sustainable outcomes in Wales and to meet our global responsibility goal. Legislation provides the duty and high-level transparency alongside providing the clear direction that is needed to enable procurers to demonstrate leadership and tender effectively within changing legislative structures.

The McClelland Review (2012), *Maximising the Impact of Welsh Procurement Policy*, concluded that while policy development was outstanding, “*policy acceptance, deployment and implementation is not consistent across the public sector*”. This situation continues as highlighted by the Future Generations Commissioner’s report of 2021, *Procuring Well-Being in Wales*, which highlights that there is too much focus on cost versus outcomes, that procurement can be treated as a transactional process, and transformative opportunities are being missed.

The Bill presents a fantastic opportunity to bring together global responsibility as part of the approach to social partnerships. At this stage, Welsh Government should consider how outcomes will be measured and monitored and how the Bill will be successfully implemented and joined up with Welsh Government priorities. This would continue to demonstrate leadership, delivering sustainable social partnerships in Wales and beyond for current and future generations to enjoy enhanced stimulation of livelihoods, natural resource management and cultural engagement.